

Lidia Kataryńczuk-Mania

Uniwersytet Zielonogórski

Edukacyjny aspekt uczestnictwa dzieci i studentów w zajęciach umuzykalniających

The educational aspect of the participation of children
and students in the musical activity

Szczęśliwi Ci,
którzy mają w sercu muzykę
i uśmiech na ustach,
Franz Schubert

Wprowadzenie

Muzyka, choć ma w sobie największy potencjał artystyczno-edukacyjny, nie zawsze jest odpowiednio wykorzystana. A przecież uczy ona myślenia estetycznego, rozwija wyobraźnię, ułatwia przyswajanie nowych pojęć i znaczeń. Muzyka jest towarzyszką procesu życia i wspólnie się z nim rozwija. Stanowi doskonałą bazę dla rozwijania zdolności i umiejętności nie tylko muzycznych.

Zachęcanie dzieci do twórczej aktywności muzycznej, plastycznej, teatralnej sprzyja poszukiwaniom, stymuluje rozwój zainteresowań, ułatwia wyrażanie siebie poprzez przeżywanie, doświadczanie, interpretowanie. W strukturze kompetencji muzycznych dzieci (*to suma uzdolnień, umiejętności, wiedzy, stopnia akceptacji dla muzyki, wrażliwości muzycznej*) mieści się czynnik genetyczny, poziom kultury środowiska domowego, przedszkolnego, środków masowego

przekazu, zdolności i umiejętności a także zainteresowania dziecka.

Jednym z pionierów programu rozwijania twórczych możliwości dzieci, będącego antytezą uczenia muzyki jedynie przez naśladowanie i odwzorowywanie, był Emil J. Dalcroze - przedstawiciel kierunku pedagogicznego *Nowe Wychowanie*. Kładziono w nim nacisk głównie na poszanowanie praw dziecka i sprzyjanie jego potrzebom rozwojowym. Za istotę uznano natomiast potrzebę ekspresji uczuć i myśli, potrzebę tworzenia, poznawania świata przez aktywne doświadczenie go.

Należy stwierdzić, iż twórczość muzyczna dzieci to taka forma edukacji muzycznej, która najpełniej prezentuje walory poznawcze, kształcące, aktywizuje wyobraźnię, kształtuje postawę twórczą, uczy samodzielnego myślenia, doświadczenia i eksperymentowania. Należy także podkreślić, iż w działaniach artystycznych zakres muzyki obejmuje działanie uspokajające, rekompensujące, dające dzieciom możliwość uzyskania sukcesu. Zdaniem Ewy Zwolińskiej

aktywność muzyczna wymaga sytuacji, w których nieodzowne jest intencjonalne działanie¹.

Najkorzystniej, zwłaszcza w relacjach z innymi pozostawić dzieciom (uczestnikom) dowolność, swobodę w interpretacji doboru artystycznych środków wyrazu.

Wiesława A. Sacher² wyróżnia w rozwoju muzycznym dziecka *ograniczenia wewnętrzne* (do nich zalicza: niski poziom ogólnego rozwoju, niski poziom uzdolnień muzycznych, zaburzone cechy osobowościowe, wysoki, negatywny poziom emocjonalności) i *ograniczenia zewnętrzne* (czyli: nieprawidłowe założenia systemowe edukacji artystycznej, niski poziom przygotowania nauczycieli wczesnej edukacji, dominację muzyki telewizyjnej (medialnej) popularnej, kultury masowej).

¹ E. Zwolińska, *Sens umuzykalniania*, Bydgoszcz 2016, s. 115-116.

² W.A. Sacher, *Wewnętrzne i zewnętrzne ograniczenia rozwoju muzycznego dziecka* [w:] *Edukacyjny aspekt uczestnictwa w kulturze muzycznej*, red. M. Knapik, W.A. Sacher, Bielsko-Biała 2007, s. 30.

Nauczyciel powinien dążyć do rozwijania u dzieci uzdolnień, zainteresowań muzycznych a także do motywowania autotelicznego. Niekiedy nie jest w pełni świadomy swojej odpowiedzialnej roli w procesie kształcenia muzycznego, zatem powinien być dobrze przygotowany muzycznie, tzn. wokalnie, instrumentalnie i ruchowo. Nie bez znaczenia zatem są wspólne praktyczne zajęcia muzyczne dla przyszłych nauczycieli - studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej z dziećmi.

Od lat staram się takowe prowadzić w ramach przedmiotu edukacja muzyczna. Dla studentów jest to okazja poznawania dzieci, ich zachowań, zainteresowań ale także sprawdzanie swoich kompetencji muzyczno-pedagogicznych. Aktywne, bogate treściowo zajęcia artystyczne wspomagają wspólne poznawanie się, przeżywanie, doświadczanie i eksperymentowanie, co może mieć znaczący wpływ na rozwój wyobraźni, twórczego myślenia zarówno dzieci, jak i studentów. Głównym celem zajęć artystycznych jest zainspirowanie studentów do tworzenia własnych propozycji zabaw muzyczno-ruchowych wzbogaconych o różne środki wyrazu artystycznego (m.in. tworzenie bajek, opowiadań, zadań, zagadek o tematyce muzycznej). Ważne jest, aby uczestnicy zajęć odczuwali twórczą, swobodną atmosferę wspólnej pracy w przedszkolu. Są to także najciekawsze lekcje wyrażania nastrojów, przeżyć, reakcji dziecięcych, przeróżnych spontanicznych zadań, pomysłów takich jak: żywiołowe ruchy taneczne, gestodźwięki, ciekawe akompaniamenty, małe formy teatralne, malowane barwne plamy na papierze itp.

Zajęcia muzyczne w przedszkolu – cele i zadania

Celem zajęć umuzykalniających jest rozwijanie podstawowych zdolności i umiejętności muzycznych, zainteresowań, wspomaganie ogólnego rozwoju dziecka.

Romualda Ławrowska podkreśla, że

celem zajęć muzycznych jest przede wszystkim wychowanie dziecka przez wielostronne kontaktowanie się z muzyką, które ma służyć jego rozwojowi ogólnemu - emocjonalnemu, umysłowemu, fizycznemu, psychicznemu

i społecznemu. Nie mniej ważnym jest także dbanie o wychowanie do muzyki, do interesowania się nią i rozumienia, dla jej przeżywania i doznawania wartości estetycznych³.

Wśród zadań muzycznych realizowanych z dziećmi wyróżnia się najczęściej takie, które dotyczą;

- **ekspresji wokalne**j (ćwiczenia oddechowe, artykulacyjne; nauka piosenki - indywidualna lub zbiorowa, są to piosenki przeznaczone do słuchania i do śpiewania, służące do wykorzystania przy zabawach ruchowych, inscenizacjach a także piosenki z towarzyszeniem instrumentów perkusyjnych; zabawy wokalne obejmują między innymi: improwizacje głosowe naśladujące odgłosy przyrody, zjawisk atmosferycznych, wymyślanie melodii do tekstów piosenek, wierszyków, rytmizowanie tekstów itp⁴.
- **ekspresji ruchowej** (kształcenie umiejętności estetycznego poruszania się - ćwiczenia rąk, stóp, ćwiczenia wyprostne, rozluźniające, opanowanie podstawowych kroków, chód, bieg, podskoki, nauka prostych tańców połączonych z rozwijaniem rozplanowania przestrzennego). Zabawy muzyczno-ruchowe dotyczą wybranych zagadnień muzycznych (zmiana tempa, przerwa w muzyce, początek taktu i in., zabawy ruchowe ze śpiewem, ilustracyjne, inscenizowane, rytmiczne, taneczne, z towarzyszeniem instrumentu, z zakresu techniki ruchu, opowieści ruchowe, tańce⁵.

³ R. Ławrowska, *Muzyka w przedszkolnej edukacji zintegrowanej* [w:] *Edukacja dzieci sześciolletnich w Polsce*, red. D. Waloszek, Zielona Góra 2005, s. 81.

⁴ por. L. Kataryńczuk-Mania, *O potrzebie kształcenia wokálnego dzieci* [w:] *Profilaktyka i rehabilitacja głosu, mowy*, red. L. Kataryńczuk-Mania, I., Kowalkowska, Zielona Góra 2006; L. Kataryńczuk-Mania, *Piosenka w usprawnianiu wymowy* [w:] *Logopedia. Teoria i praktyka*, red. M. Młynarska, T. Smereka, Wrocław 2005; L. Kataryńczuk-Mania, *Piosenka i ćwiczenia mowy w pracy z dziećmi z trudnościami uczenia się* [w:] *Dzieci z trudnościami edukacyjnymi*, red. M. Nyczaj-Drag, E. Skorek, Zielona Góra 2002, L. Kataryńczuk-Mania, *Wychowawcze aspekty zajęć umuzykalniających w przedszkolu*, Zielona Góra 2009, s. 82-86; R. Majzner, *Piosenka jako forma aktywności wokalno-muzycznej małego dziecka* [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i metodyki wczesnej edukacji muzycznej w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej*, red. M. Kołodziejki i B. Pazur, Lublin 2015, s. 25-44; M. Kisiel, *Pedagogiczno-dydaktyczne aspekty wykorzystania muzyki w stymulacji rozwoju dziecka*, Dąbrowa Górnicza 2007 i in.

⁵ por. J. Grafczyńska, M. Dąbrowska, *Zabawy rytmiczne i umuzykalniające dla*

- **ekspresji instrumentalnej** (poszukiwanie różnych efektów dźwiękowych, poznawanie budowy, sposobów gry i brzmienia różnych instrumentów, szczególnie instrumentów perkusyjnych o nieokreślonej wysokości i o określonej wysokości). Zabawy instrumentalne obejmują twórcze konstrukcje własnych instrumentów, tworzenie dialogów instrumentalnych, partytur muzycznych, akompaniowanie do piosenek, opowiadań, zabaw muzyczno-ruchowych itp⁶.
- **ekspresji percepcyjnej** (ćwiczenia na pobudzenie uwagi słuchowej, na wyrobienie umiejętności aktywnego spostrzegania, rozróżniania i rozumienia zjawisk słuchowych; słuchanie muzyki żywej i z nagrań). Zadania percepcyjne dotyczą rozpoznawania utworów, znajomości ich budowy - części AB, ABA, słuchania miniatur wokalnych, instrumentalnych o charakterze ilustracyjno-programowym, interpretowania utworów ruchem, bądź w połączeniu z działaniem plastycznym, nadawania tytułu utworom, określania ich charakteru, zmian nastroju utworu, itp⁷. Zdaniem Mirosława Kisiele, w repertuarze prezentowanych utworów muzycznych uwzględnia się treści najbliższe dzieciom: świat baśni, codzienną rzeczywistość dziecka, pracę ludzi różnych zawodów⁸.

W procesie przygotowania dzieci do odbioru muzyki artystycznej proponuje się następujące metody: *metoda działania na dzieci większą ilością bodźców*, niż są w stanie świadomie przyjąć

dzieci, Warszawa 1974; R. Ławrowska, *Rytm, muzyka, taniec w edukacji*, Kraków 2005.

⁶ por. U. Smoczyńska-Nachtman, *Muzyka dla dzieci*, Warszawa 1992.

⁷ por. U. Bissinger-Ćwierz, *Muzyczna pedagogika zabawy*, Lublin 2000; D. Malko, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1988; w praktyce umuzykalniającej na uwagę zasługuje metoda aktywnego słuchania muzyki Batti Strauss, silnie związana z systemem Carla Orffa i pedagogiki zabawy; J. Tarczyński, *Aktywne słuchanie muzyki według Batti Strauss*, "Wychowanie Muzyczne w Szkole" 2000, Nr 2/3, s. 90-100; A. Balcer, *Metoda aktywnego słuchania muzyki w praktyce edukacyjnej* [w:] *Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczenia i poznawania muzyki*, red. M. Kisiel, Dąbrowa Górnicza 2008, s. 37-50 i in.

⁸ M. Kisiel, *Muzyka w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej. Studium metodyczno-badawcze*, Katowice 2005, s. 89.

i zinterioryzować, *metoda wnikania w strukturę muzyczną utworu, metoda ujęcia brzmienia, metoda ujmowania znaczenia i emocji*⁹.

Jadwiga Andrychowska-Biegacz w publikacji *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych*¹⁰ proponuje 50 przykładów zajęć do praktycznego wykorzystania, które

łączą różne formy werbalnej, muzycznej, plastycznej i ruchowej wypowiedzi. Poprzez swą różnorodność oraz otwartą formułę nie stawiającą ograniczeń w środkach wyrazu, odejście od stereotypów myślenia i działania pobudzają do rozwoju twórczego myślenia.

Zajęcia umuzykalniające pełnią w szerokim znaczeniu funkcję poznawczą, estetyczną, terapeutyczną, Zajęcia muzyczne w przedszkolu ułatwiają przebieg procesu adaptacyjnego dzieci. Ważny jest kontakt *na żywo* z muzyką i profesjonalnie przygotowany nauczyciel. Najkorzystniej jest by takie zajęcia prowadził profesjonalista, muzyk, który zwróciłby szczególną uwagę na kompetencje muzyczne dzieci i prawidłowe kształcenie muzyczne (kształcenie poczucia rytmu, melodii, dynamiki, agogiki, pamięci i wyobraźni muzycznej). Nie zwalnia to nauczyciela przedszkola z obowiązku czynnego muzykowania i doskonalenia predyspozycji wokalnych, percepcyjnych, ruchowych czy twórczych. Z obserwacji pedagogicznych wynika, że nie zawsze nauczyciele są świadomi, iż dla rozwoju muzycznego dziecka jest to najcenniejszy czas (zob. badania w tym zakresie prowadzili: Mirosław Kisiel, Wiesława Sacher, Romualda Ławrowska i in.).

Walory zajęć artystycznych o charakterze twórczym

Zajęcia artystyczne opierają się głównie na działaniu, na współtworzeniu sytuacji wyzwalających potencjał twórczy uczestników. Charakterystyczne dla tych zajęć jest to, że mogą być realizowane w różnych miejscach, przestrzeniach a także przy wykorzystaniu

⁹ M. Przychodzińska, *Słuchanie muzyki w klasach 1-3*, Warszawa, 1990, s. 15-23.

¹⁰ Zob. J. Andrychowska-Biegacz, *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych: 50 przykładów zajęć do praktycznego wykorzystania*, Rzeszów 2006.

różnych środków wyrazu (dowolność stosowanych technik i mediów sztuki). To właśnie działania artystyczne stanowią doskonałe medium komunikacji między uczestnikami. Stają się:

- środkiem komunikacji,
- wspierają interakcje pomiędzy dziećmi, nauczycielem, rodzicem,
- umożliwiają i wzbogacają słownik,
- rozwijają elementarne zdolności artystyczne,
- uczą świadomego słuchania, śpiewania i grania na instrumentach,
- uczą i wspomagają ekspresję ruchową,
- rozwijają kreatywność dziecka.

Podstawą działania artystycznego jest sam proces twórczy i doświadczenie a także osoby w tym uczestniczące – nauczyciel (student) i dzieci. Jan Berdyszak zwrócił uwagę na postawę otwartą wobec uczestników zajęć. Jego zdaniem

doświadczenia osób twórczych mogą dać dziecku najwięcej nie w postaci gotowego *produktu* lecz przez partnerski udział w procesie twórczym. O partnerstwo z dzieckiem w procesie twórczej aktywności nietrudno, a także nietrudno wówczas wydobywać tkwiące w poszczególnych osobach wartości i możliwości, a więc to, co nieodkryte¹¹.

Organizując warsztaty prowadzący powinien zapewnić uczestnikom odpowiednie warunki sprzyjające wyzwaniu możliwości twórczych dziecka, do których można zaliczyć między innymi: swobodę twórczą w działaniach, zwracanie uwagi na doświadczenie dziecka, stymulowanie aktywności, inspirowanie do twórczego działania, tworzenie pól wspólnotowych dla wszystkich członków grupy, odpowiednie warunki materialne, środki dydaktyczne¹².

¹¹ J. Berdyszak, *Warsztaty, kreacja, edukacja* [w:] *Warsztaty edukacji twórczej*, red. E. Olinkiewicz, E. Repsch, Wrocław 2004, s. 9-10.

¹² por. L. Kataryńczuk-Mania, *Warsztaty muzyczne formą aktywności twórczej dzieci i nauczycieli* [w:] *Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002, s. 325-330; E. Józefowski, *Jedna z metod edukacji plastycznej* [w:] *Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002, s. 331-

Prezentacja wybranych działań artystycznych

Od wielu lat prowadzę współpracę z zakresu realizowania zajęć umuzykalniających i warsztatów artystycznych z Miejskim Przedszkolem Nr 3 im. Misia Uszatka w Zielonej Górze. Podczas zajęć muzycznych (odbywających się dwa razy w tygodniu) staram się aby dzieci mogły rozwijać swoje zdolności i umiejętności muzyczne oferując wszystkie formy muzycznej aktywności muzycznej, czyli śpiew i ćwiczenia mowy, muzykowanie na instrumentach perkusyjnych, ruch z muzyką, słuchanie muzyki i tworzenie muzyki. Niektóre treści tych zajęć stanowiły inspirację do prowadzenia warsztatów artystycznych z dziećmi, ich rodzicami z udziałem studentów edukacji elementarnej. Istnieje pewna różnica w zachowaniach między studentami rozpoczynającymi studia a tymi, którzy wracają z krótkiej praktyki. Praktyka zazwyczaj uświadamia, jak bardzo przydatne są zajęcia muzyczne i cenne są kompleksowe kompetencje artystyczne z zakresu teatru, plastyki, tańca itp. Treści muzyczne łatwiej przyswajają sobie dzieci (co potwierdzają studenci) jeśli są one fabularyzowane w formie zabawy. Ona przecież jest naturalną, spontaniczną aktywnością i warunkiem prawidłowego rozwoju. Do realizacji takich zabaw należy być dobrze przygotowanym, znać literaturę, piosenki i utwory muzyczne itp¹³.

W ramach tematu: BAJKOWA KRAINA – WSZYSTKO OD BAJEK SIĘ ZACZYNA zrealizowano cykl warsztatów muzyczno-plastycznych przeznaczonych dla dzieci od 3 do 6 lat oraz ich rodziców będący dodatkową ofertą edukacyjną w przedszkolu. W niektórych zajęciach brali udział studenci elementarnej edukacji.

340; E. Józefowski, *Warsztaty twórcze aktywności plastycznej w Pracowni Edukacji Twórczej* [w:] *Metody i formy terapii sztuką*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2005, s. 191-196; J. Uchyła-Zroski, *Zabawa w muzyce, pieśni i tańcu* [w:] *Dziecko w świecie zabawy*, red. B. Dymara, Kraków 2009; W. Herdtweck, *Warsztaty rytmiki dla dzieci*, Kielce 2005.

¹³ Szerzej; I. Klebańska, *Akolada - 8 stopień wtajemniczenia*, Łódź 2008; G. Stroms, *100 nowych gier muzycznych*, Lublin 1999; T. Krzyżowska, *Zabawy z piosenką*, Katowice 1995.

Celem zadań warsztatowych było:

- poznanie wartości wychowawczo-edukacyjnych zawartych w znanych dobranockach (wzory postaw, wzory zachowań, wartości ponadczasowe, działania godne naśladownictwa),
- stymulowanie rozwoju osobowości dziecka poprzez aktywność twórczą, rozwijanie inwencji twórczej w zakresie działań muzyczno-plastycznych i teatralnych,
- inspirowanie dzieci do samodzielnego podejmowania działań twórczych w zakresie muzyki, plastyki oraz eksponowanie wytworów działalności twórczej w ramach wystaw, wernisaży, koncertów,
- wzbogacanie przeżyć i wyzwalanie pozytywnych emocji twórczych dzieci,
- zachęcanie dzieci do wyrażania własnych przeżyć, wiedzy o otaczającym świecie za pomocą twórczej zabawy z zastosowaniem interesujących form, metod, technik z zakresu muzyki i plastyki,
- wzmacnianie wiary dzieci we własne siły i możliwości twórcze (zabawy muzyczno-plastyczne forma doświadczania – tworzenia),
- rozwijanie zainteresowań i talentów dzieci w zakresie działań muzyczno-plastycznych.

Opracowano osiem scenariuszy z zakresu muzyki i plastyki, których motywem przewodnim byli bohaterowie bajki *Bolek i Lolek*.

Blok I pt. – *Z Bolkiem i Lolkiem w krainie kolorów* – zawierał propozycję zrealizowania zabaw artystycznych, utrwalających nazwy kolorów oraz umiejętność ich rozpoznawania w najbliższym otoczeniu (kolory podstawowe – pochodne, ciepłe – zimne, jasne – ciemne), mieszanie kolorów, tworzenie malarskiej palety barw).

W tym bloku wykorzystano także, jako urozmaicenie, wybrane misy dźwiękowe¹⁴, do których wsypywano różne kolory piasku. Pod wpływem uderzenia pałeczką w misę tworzyły się kolorowe piaskowe mandale. Uczestnicy mogli doświadczać relaksacyjnych dźwięków i obserwować ciekawe propozycje mandali. Następnie przenieśli je na papier korzystając z różnych technik plastycznych.

¹⁴ L. Kataryńczuk-Mania, *Zabawy dźwiękowe w pracy z dziećmi - przykłady praktyczne* [w:] *Terapia dźwiękiem*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2006.

Wspólnie ze studentkami dzieci przygotowały przedstawienie teatralne KOLOROWE PANNY, z piosenkami: *Kolorowe kredki* i *Tęcza muzyka* (muz. W. Wulejsza, sł. T. Fiutowska)¹⁵.

Piosenka *Kolorowa jesień* (muz. i sł. J. Stadnicka)¹⁶, była inspiracją dla grupy Bolka i Lolka. Uczestnicy maszerowali zgodnie z melodią i tekstem piosenki:

- I zwrotka, po parku (kolorowa jesień, kolorowe drzewa, kolorowa droga, kolorowy park, w kolorowym świecie, z kolorowych liści, kolorowy bukiet każdy zrobi sam...),
- II zwrotka, po sadzie (owocowa jesień, owocowe drzewa, owocowa droga, owocowy sad, w owocowym świecie, owocowy zapach, owocowe smaki skosztuj sobie sam...),
- III zwrotka, po alejce kasztanowej (kasztanowa jesień, kasztanowe drzewa, kasztanowa droga, kasztanowy park, w kasztanowym świecie, kasztanowe konie, kasztanowe ludki wiozą tu i tam...).

Po muzycznym wykonaniu uczestnicy, zainspirowani piosenką, tworzyli własne prace plastyczne. Na zakończenie tego bloku wykorzystano elementy metody aktywnego słuchania do wybranych utworów impresjonistów. Posłużono się także swobodnymi improwizacjami ruchowymi z Bolkiem i Lolkiem (po kole, w parach, w grupach, w korowodzie).

Blok 2 – *Kolorowy zawrót głowy* - zabawy z wykorzystaniem ciekawych technik plastycznych (malarских, rysunkowych, modelarskich, płaskich i przestrzennych) w cyklach zabaw: *Co rysuję a co maluję?*, *Od gliny do plasteliny*, *Od kropli deszczu do kałuży*, *Od wycinanki do składanki*, *Od nitki do kłęбка*. Towarzyszyła temu projektowi piosenka *Na deszczową pogodę* (muz. i sł. J. Stadnicka)¹⁷, pozwalająca na improwizowanie dudnienia deszczu w różny sposób, ze zmienną dynamiką i artykulacją.

Tworzenie kolorowych partytur m.in. *Kropelki deszczowe*,

¹⁵ T. Fiutowska, *Teatr „Smyk” dla smyka*, Warszawa 2003, s. 40-41, 141.

¹⁶ J. Stadnicka, *Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową*, Warszawa 1998, s. 288.

¹⁷ Ibidem, s. 304-306.

propozycje grup: Bolka i Lolka. Po odtworzeniu partytur, następuje zamiana grup i instrumentów (blok akustyczny, trójkąt, kołatki, tarki i tuby papierowe). Zabawy z piosenką: *Pomaluj cały świat* (muz. B. Kolago i sł. E. Zawistowska)¹⁸. Piosenka została wykonana przez studentki według partytury, następnie, podczas powtórnego wykonania włączyły się do prezentacji dzieci, akompaniując swobodnie gestodźwiękami (kłaśnięcia, tupnięcia).

Wykorzystano zabawę muzyczno-ruchową *Kolorowe drużyny Bolka i Lolka*. Każda drużyna miała do wyboru białe lub niebieskie *krople deszczu* (papierowe). Podczas brzmienia melodii piosenki, na sygnał nauczycielki, poruszały się kolejno wskazane drużyny. Kiedy tańczyła drużyna Bolka to drużyna Lolka lekko uderzała palcami w swoje krople deszczowe (wykorzystano torebki foliowe). Inny wariant: Podczas refrenu piosenki dzieci - kropelki łączyły się w pary i obracały dookoła.

Blok 3 – *Bolek i Lolek – bajkowe kukielki* – lepienie kukielek z masy papierowej. Tworzenie opowieści ruchowych z wykorzystaniem kukielek. Aktywne słuchanie utworów o charakterze tanecznym – *Tańczące kukielki*. Piosenki: *Bajka różne ma imiona...*, *Piosenka o deszczowej bajce* (muz. J. Świder, sł. E. Śnieżkowska-Bielak)¹⁹. Do akompaniamentu piosenki wykorzystano takie instrumenty, jak: grzechotki, czeczotki (takty 1-16) i trójkąty (takty 17-24) oraz instrumenty niekonwencjonalne – papierowe grzechotki. W zabawie ruchowej o deszczu wykorzystano kolorowe parasolki.

Blok 4 – *Tęczowe malowanie z Bolkiem i Lolkiem* – zabawy plenerowe w ogrodzie przedszkolnym, utrwalanie siedmiu barw tęczy – tworzenie tęczego dywanu dla Bolka i Lolka (wykorzystanie chusty animacyjnej, kolorowych piłek, kolorowych piórek). Piosenki: *Podajmy sobie ręce* (muz. K. Kwiatkowska, sł. D. Gellner)²⁰, *Pusz-*

¹⁸ U. Smoczyńska-Nachtman, *Muzyka dla dzieci*, Warszawa 1992, s. 208-209, s. 210-212.

¹⁹ T. Krzyżowska, *Zabawy z piosenką*, Katowice 1995, s. 172-174.

²⁰ J. Stadnicka, *Terapia dzieci muzyką, słowem i mową*, Warszawa 1995, s. 243-246.

ysty kot (piosenka ang., sł. pol. M. Komorowska), *Tęczowa muzyka* - wykorzystano chustki w kolorach tęczy do zabaw tanecznych przy poznanych piosenkach.

Blok 5 – *Z Bolkiem i Lolkiem w krainie dźwięków* – zabawy muzyczne z wykorzystaniem naturalnej potrzeby ruchu przy muzyce w oparciu o metody C. Orffa, R. Labana, W. Sherborne (zabawy przy muzyce oparte na poznawaniu własnego ciała, zabawy z partnerem, zabawy kreatywne przy muzyce i opowieści ruchowe ilustrowane muzyką). Podczas zajęć studentki przygotowały utwór instrumentalny dla dzieci pt. *Kołysanka* K. Orffa na flet prosty i dzwonki chromatyczne²¹. Wykorzystano zabawy pt. PORTRETY BOLKA I LOLKA, oparte na improwizacjach wokalnych, instrumentalnych i ruchowych. Dzieci uczyły się także *Polki* w stylu country. Proponowano także zabawy w orkiestrę Bolka i Lolka z wykorzystaniem różnych instrumentów perkusyjnych a także pianina.

Blok 6 – *Szukamy muzyki* – zabawy muzyczne o charakterze odkrywczym. Rozpoznawanie zjawisk akustycznych występujących w najbliższym otoczeniu, określanie elementów muzyki (rytm, melodia, tempo) oraz cech dźwięku (natężenie, czas i wysokość). Przygotowanie inscenizacji SPOTKANIE Z NUTAMI, z wykorzystaniem piosenek: *Nutki* (muz. W. Wołęjsza, sł. T. Fiutowska)²² i *Skaczące Nutki* (muz. B. Kołago, sł. D. Gellner)²³. Wspólnie ze studentkami opracowano opowiadanie muzyczne na temat przygód Bolka i Lolka z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych i rekwizytów.

Blok 7 – *Muzyczne zagadki Bolka i Lolka* – rozpoznawanie muzycznych fragmentów znanych dobranocek, tworzenie muzyki niekonwencjonalnej (papier, folia). Nauka i opracowanie ruchowe piosenki pt. *Kopciuszek* (muz. J. Świder, sł. E. Śnieżkowska-Bielak)²⁴.

²¹ J. Stadnicka, *Terapia dzieci muzyką, słowem i mową*, Warszawa 1998, s. 116-117, 135-136.

²² T. Fiutowska, Teatr „Smyk” dla smyka, Warszawa 2003, s. 81-86, 140.

²³ U. Smoczyńska-Nachtman, *Muzyka dla dzieci*, Warszawa 1992, s. 226-228.

²⁴ T. Krzyżowska, *Zabawy z piosenką*, Katowice 1995, s. 154.

Bolek i Lolek prowadzą rozmowy melodyczno-rytmiczne z bohaterami dobranocek (Miś Uszatek, Smerfy, Krecik itp.). Konkurs na ulubioną dobranocek – dzieci wybierały dowolne rekwizyty (obrazki) i przedstawiały ruchowo (improwizacje swobodne) wybrane fragmenty z dobranocek.

Blok 8 – *Podróże malowane dźwiękiem* – zabawy muzyczno-ruchowe z wykorzystaniem różnorodnych gatunków muzyki klasycznej, ludowej, rozrywkowej; improwizacje ruchowe z wykorzystaniem różnych rekwizytów (chusty animacyjne różnej wielkości, kolorowe piórka, szarfy, wstążki, baloniki). Opracowanie melodii ludowej *Tańcowały dwa Michały*, utworu J. Garści *W pociągu* op.5, nr 2 z wykorzystaniem instrumentów: trójkąty, talerze uderzane pałeczką drewnianą, kołatki, bębenek uderzany palcami, bębenek uderzany pałeczką drewnianą²⁵ oraz utworu *Lokmotywa* W. Markiewiczówny (utwór w metrum dwumiarowym, o szybkim tempie, został przygotowany wcześniej przez studentów, z wykorzystaniem instrumentów: pianino, trójkąt, talerz uderzany pałeczką filcową, kołatki, bębenek uderzany pałeczką drewnianą, uderzany palcami, pocierany dłonią).

Dobrze funkcjonujące przedszkole ma swoją misję i wizję, nakreślające priorytety działalności placówki, przybliży główne założenia realizowanego programu. Misją przedszkola jest: *Moje przedszkole daje mi radość zabawy, jest źródłem artystycznego wyrażania samego siebie* zaś wizja przedszkola to *Moje przedszkole – przedszkolem twórczej zabawy, dziecko zaś małym artystą w zaczarowanym świecie kolorów, dźwięków i słów...*

Na uwagę zasługują również autorskie propozycje Dyrektorki Przedszkola Nr 3 w Zielonej Górze, Marzeny Kmetko, w zakresie działań artystycznych w ramach współpracy polsko-niemieckiej, które są organizowane cyklicznie (zaplanowano np. warsztaty pt. *Transgraniczne wędrówki z muzyką*). Będą realizowane zadania

²⁵ J. Lenartowska, A. Nowak-Lenartowska, *Dziecięca orkiestra perkusyjna*, Kraków 1966, s. 116-118, 135-136.

twórcze z zakresu muzykoterapii, zabaw integracyjnych (płyty polsko-niemieckie), nauki piosenek, tańców, wspólnego muzykowania na instrumentach, poznawania kompozytorów polskich i niemieckich a także ich utworów.

Dzięki opracowaniu projektów unijnych w ramach Funduszu Małych Projektów i projektów sieciowych Euroregionu Sprewa -Nysa-Bóbr zostaną zakupione pomoce dydaktyczne (w tym do nauki języka niemieckiego), zabawki, instrumenty muzyczne, sprzęt audiowizualny, środki przeznaczone będą także na organizację imprez kulturalnych czy warsztatów artystycznych.

W ramach współpracy z rodzicami przygotowuje się teatryzki z udziałem rodziców – *Rodzice swoim dzieciom*. Jest to ciekawa forma działań artystycznych, umożliwiająca odkrywanie wartości twórczych, gdy rodzice uczą się tekstów, piosenek, tańców. Zauważa się, że rodzice bardziej wówczas doceniają trud występów artystycznych swoich dzieci. Studenci, będąc również uczestnikami tych spotkań, mogą obserwować różne zachowania i postawy rodziców.

Innym przykładem są organizowane festyny rodzinne, w których biorą udział całe rodziny, personel przedszkola i zaproszone studentki. Łączone są występy dzieci i rodziców, uaktywnia się personel przedszkola, studenci wspomagają organizacyjnie lub prowadzą konkursy, naukę tańców nowoczesnych. Cały ten proces wzmacnia więzi, kontakty i współpracę. Na uwagę zasługują także wspólne warsztaty dla dzieci i rodziców o charakterze artystycznym w każdej grupie wiekowej. Jest także okazja na wspólne spędzanie czasu z dzieckiem i grupą jego kolegów. Rodziny wspólnie odkrywają swoje zainteresowania, zdolności artystyczne. W grupie 6-latków odbył się warsztat *W jesiennym nastroju*. Obecność i aktywność wszystkich rodziców była miłym zaskoczeniem. Wspólne doświadczenia artystyczne stwarzają kanon, który łączy i staje się atrybutem grupy, wzmacnia poczucie przynależności do tych, którzy podobnie czują sztukę i ją rozumieją. U dzieci ślady takich przeżyć artystycznych pozostają na długo w pamięci i mogą stawać się wartościami autotelicznymi.

Przykłady wskazanych działań artystycznych przyczyniły się do rozwijania zainteresowań muzycznych dzieci, kompetencji muzycznych i twórczych. Wspólne spotkania muzyczne pogłębiły praktyczne doświadczenia pedagogiczne studentów wczesnej edukacji, pobudziły do poszukiwań kreatywnych w zakresie edukacji artystycznej.

Podsumowanie

Zajęcia umuzykalniające w przedszkolu mogą być radosnym przeżyciem wpływającym na samopoczucie człowieka. Dziecko o dobrym samopoczuciu jest bardziej podatne na wpływy wychowawcze, chętniej komunikuje się z rówieśnikami i dorosłymi, czego przykładem były spotkania artystyczne ze studentami. Sposoby przybliżania dzieciom muzyki, jej różnych form umożliwia rozwijanie kompetencji muzycznych, obcowanie ze sztuką ujmowaną w sposób integralny (plastyka, teatr, literatura itp.). Skuteczność wykorzystania muzyki w pracy pedagogicznej w przedszkolu zależy nie tylko od przygotowania merytorycznego ale również od umiejętnego wykorzystania spektrum dostępnych form, metod pracy, postawy oraz stopnia zaangażowania samych nauczycieli (i studentów).

Bibliografia

- Andrychowska-Biegacz J., *Gry i zabawy rozwijające dla dzieci młodszych*, Rzeszów 2006.
- Balcer A., *Metoda aktywnego słuchania muzyki w praktyce edukacyjnej* [w:] *Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczania i poznawania muzyki*, red. M. Kisiel, Dąbrowa Górnicza 2008.
- Berdyszak J., *Warsztaty, kreacja, edukacja* [w:] *Warsztaty edukacji twórczej*, red. E. Olinkiewicz, E. Repsch, Wrocław 2004.
- Bissinger-Ćwierz U., *Muzyczna pedagogika zabawy*, Lublin 2000.
- Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, Kraków 2000.
- Dźwięki naszego otoczenia. Zagadki obrazkowo-dźwiękowe*, red. M. Sibila, Gdańsk 2010.
- Edukacyjne inspiracje dziecięcego przeżywania, doświadczania i poznawania muzyki*, red. M. Kisiel, Dąbrowa Górnicza 2008.

- Fiutowska T., *Teatr „Smyk” dla smyka. Scenariusze przedstawień dla dzieci*, Warszawa 2003.
- Grafczyńska J., Dąbrowska M., *Zabawy rytmiczne i umuzykalniające dla dzieci*, Warszawa 1974.
- Herdtweck W., *Warsztaty rytmiki dla dzieci*, Kielce 2005.
- Historyjki piosenkowo-obrazkowe*, red. A. Guła A, Gdańsk 2010.
- Jąder M., *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Kraków 2009.
- Józefowski E., *Jedna z metod edukacji plastycznej* [w:] *Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002.
- Józefowski E., *Warsztaty twórcze aktywności plastycznej w Pracowni Edukacji Twórczej* [w:] *Metody i formy terapii sztuką*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2005.
- Kamper-Kubańska M., *Muzyka między wzniosłością a codziennością. Wyzwania pedagogiczne i kulturowe*, Radom-Toruń 2006.
- Kamper-Kubańska M., Wieczór E., *„Słowo za słowem”. O sprawności językowej i nabywaniu kompetencji komunikacyjnych przez dzieci. Implikacje językowo-muzyczne do pracy z dzieckiem*, Włocławek 2014.
- Kataryńczuk-Mania L., *Zajęcia umuzykalniające w przedszkolu – twórczym działaniem dziecka i nauczyciela* [w:] *Z zagadnień poznawczych, kulturowych i dydaktycznych muzyki*, red. I. Marciniak, Zielona Góra 1996.
- Kataryńczuk-Mania L., *Elementy pedagogiki zabawy w edukacji muzycznej (na przykładzie warsztatów muzycznych dla nauczycieli wychowania przedszkolnego pt. „W świecie piosenki i tańca”)* [w:] *Innowacje pedagogiczne w edukacji muzycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2000.
- Kataryńczuk-Mania L., *Warsztaty muzyczne formą aktywności twórczej dzieci i nauczycieli* [w:] *Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002.
- Kataryńczuk-Mania L., *Zabawy dźwiękowe w pracy z dziećmi - przykłady praktyczne* [w:] *Terapia dźwiękiem*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra 2007.
- Kataryńczuk-Mania L., *Wychowawcze aspekty zajęć umuzykalniających w przedszkolu*, Zielona Góra 2009.
- Kisiel M., *Muzyka w zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej. Studium metodyczno-badawcze*, Katowice 2005.
- Kisiel M., *Pedagogiczno-dydaktyczne aspekty wykorzystania muzyki w stymulacji rozwoju dziecka*, Dąbrowa Górnicza 2007.
- Klebańska I., *Akolada - 8 stopień wtajemniczenia*, Łódź 2008.
- Krzyżowska T., *Zabawy z piosenką*, Katowice 1995.

- Lenartowska J., Nowak-Lenartowska A., *Dziecięca orkiestra perkusyjna*, Kraków 1966.
- Ławrowska R., *Rytm, muzyka, taniec w edukacji*, Kraków 2005.
- Ławrowska R., *Muzyka w przedszkolnej edukacji zintegrowanej [w:] Edukacja dzieci sześciolatków w Polsce*, red. D. Waloszek, Zielona Góra 2005.
- Malko D., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1988.
- Pękala A., *Idee wychowania muzycznego w polskiej myśli pedagogicznej*, Częstochowa 2001.
- Pietrzak J., *Niech zatańczą radośnie!*, Warszawa 2015.
- Podolska B., *Z muzyką w przedszkolu*, Warszawa 1979.
- Podolska B., *Muzyka w przedszkolu*, Kraków 2008.
- Sacher W.A., *Edukacyjny aspekt uczestnictwa w kulturze muzycznej*, red. M. Knapik, W.A. Sacher, Bielsko-Biała, 2007.
- Shuter-Dyson R., Gabriel C., *Psychologia uzdolnienia muzycznego*, Warszawa 1986.
- Smoczyńska -Nachtman U., *Muzyka dla dzieci*, Warszawa 1982.
- Sloboda J.A. *Umysł muzyczny. Poznawcza psychologia muzyki*, Warszawa 2002.
- Stadnicka J., *Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową*, Warszawa 1998.
- Storms G., *100 nowych gier muzycznych*, Lublin 1999.
- Suświłło M., *Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej*, Olsztyn 2001.
- Tarczyński J., *Aktywne słuchanie muzyki według Batti Strauss*, "Wychowanie Muzyczne w Szkole" 2000, Nr 2/3.
- Uchyla-Zroski J., *Zabawa w muzyce, pieśni i tańcu [w:] Dziecko w świecie zabawy*, red. B. Dymara, Kraków 2009.
- Walencki-Topiłko A., *Muzyka i dźwięk w rozwoju mowy dziecka*, www.uwaga.ydp.com.pl
- Zwolińska E.A., *Sens umuzykalniania*, Bydgoszcz 2016.

Streszczenie

W artykule zostały przedstawione cele i zadania zajęć umuzykalniających, realizowanych w przedszkolu. Przedstawiono możliwości realizacji różnych form artystycznych i przykłady praktyczne podczas wspólnych zajęć muzycznych dzieci i studentów.

Słowa kluczowe: zajęcia umuzykalniające, aktywność muzyczna dzieci, praktyka studentów

Abstract

The article presents the aims and tasks of the musical classes conducted in kindergarten. The possibility of performing various artistic forms and practical examples during the joint musical activities of children and students was presented.

Key words: music classes, children's musical activity, students practice